

Bardzo Młoda Kultura

Poradnik
bardzomłodo-
-kulturalny

Patronat Marszałka
Województwa Lubelskiego
Jarosława Stawiarskiego

SPOTKANIA
KULTUR

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

BARDZO
MŁODA KULTURA
woj. lubelskie

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021.

O spełnianiu marzeń
i o współpracy,
czyli o...

KULTURZE DOSTĘPNEJ

Z ANNA ŻÓRAWSKĄ ROZMAWIA RAFAŁ LIS

RAFAŁ LIS: Anno, uprzejmie dziękuję, że zgodziłaś się na rozmowę! Na początku spróbujmy oswoić termin, który ostatnio pojawia się wszędzie, jest odmieniany przez wszystkie przypadki. Czym dla Ciebie jest dostępność? Czy Twój sposób patrzenia na to zagadnienie ulegał zmianie na przestrzeni 12 lat pracy związanej z udostępnianiem kultury?

ANNA ŻÓRAWSKA: Od samego początku aż do teraz dla mnie dostępność to możliwość spotkania, rozmowy, wymiany doświadczeń i opinii. Z drugiej strony to też możliwość wyboru. I jedno bez drugiego nie istnieje. Przykład: jeśli nie mam wyboru, bo w kinie, teatrze nie ma dostępnego dla mnie wydarzenia, to nie spotkam się z ludźmi, nie uda mi się spontanicznie wyjść z nimi na "głośny" film, spektakl. Nie porozmawiam z nimi o moich wrażeniach. To od 12 lat mnie porusza i temu poświęcam się w pracy. Chcę, żebyśmy mieli wybór i chcę spotkania z drugim człowiekiem.

RL: Dla mnie bardzo ważnym jest to, żeby pamiętać o tym, że dostępność "zaczyna się w głowach" projektujących. Pierwszym krokiem jest świadomość tego, że nie każdy widzi, słyszy, rozumie informacje czy wspina się po schodach tak biegle, jak byśmy tego chcieli.

A patrząc na działania kulturalne od strony użytkownika - dostępność zaczyna się w przestrzeni prywatnej gości instytucji - w ich domach, mieszkaniach, bo zaczyna się od dostępu do informacji o tym, co jest dostępne a co niedostępne w konkretnym miejscu. Merytoryczny,

obiektywny opis "stanu zastanego" to podstawa myślenia o dostępności instytucji czy projektu.

Bardzo chciałbym podkreślić fakt, że informowanie o tym, co jest niedostępne, jest podstawowym elementem budowania dostępności. Każda informacja jest cenna i pozwala osobom o szczególnych potrzebach podjąć ważną decyzję: wybiorę się tam sama albo potrzebuję wsparcia asystenta, albo nie jestem w stanie tam dotrzeć.

AŻ: Tak, podbijam. Informacja o braku dostępności jest informacją o dostępności. Skomplikowane? Wyjaśniam. Informujesz o barierach w swojej instytucji albo po prostu piszesz "Bardzo nam przykro, ale nasza instytucja nie jest dostępna architektonicznie" i dajesz sygnał w świat, że w tej instytucji jest człowiek, który ma świadomość czego mogą potrzebować osoby z niepełnosprawnością. Idealnie byłoby jednak, gdyby opis ten nie wisiał na stronie zbyt długo. By było widać, że instytucja jest w procesie, że zmienia się, że czyni się bardziej dostępną.

RL: Najpiękniejsze w dostępności jest to, że nawet na poziomie dokumentów międzynarodowych, uchwał i ustaw definiuje się ją przez pryzmat zauważania roli każdego i każdej, akceptowania różnych potrzeb i różnych możliwości.

AŻ: Masz rację. To, co nazywamy "dostępnością" tak naprawdę dotyczy człowieka, który po prostu nie widzi, po prostu nie słyszy, po prostu porusza się na wózku.

Gdyby wszyscy projektowali maksymalnie uniwersalnie, organizowali wydarzenia tak, by mogło w nich wziąć udział jak najwięcej osób z różnymi potrzebami ten świat naprawdę byłby lepszy i bogatszy. Jestem wdzięczna za ustawy. Wiem, że są trudne, dalekie od ideału. Ale wreszcie mamy dokumenty prawne, na które można się powołać i które, nie ma co ukrywać, przyspieszyły zmiany.

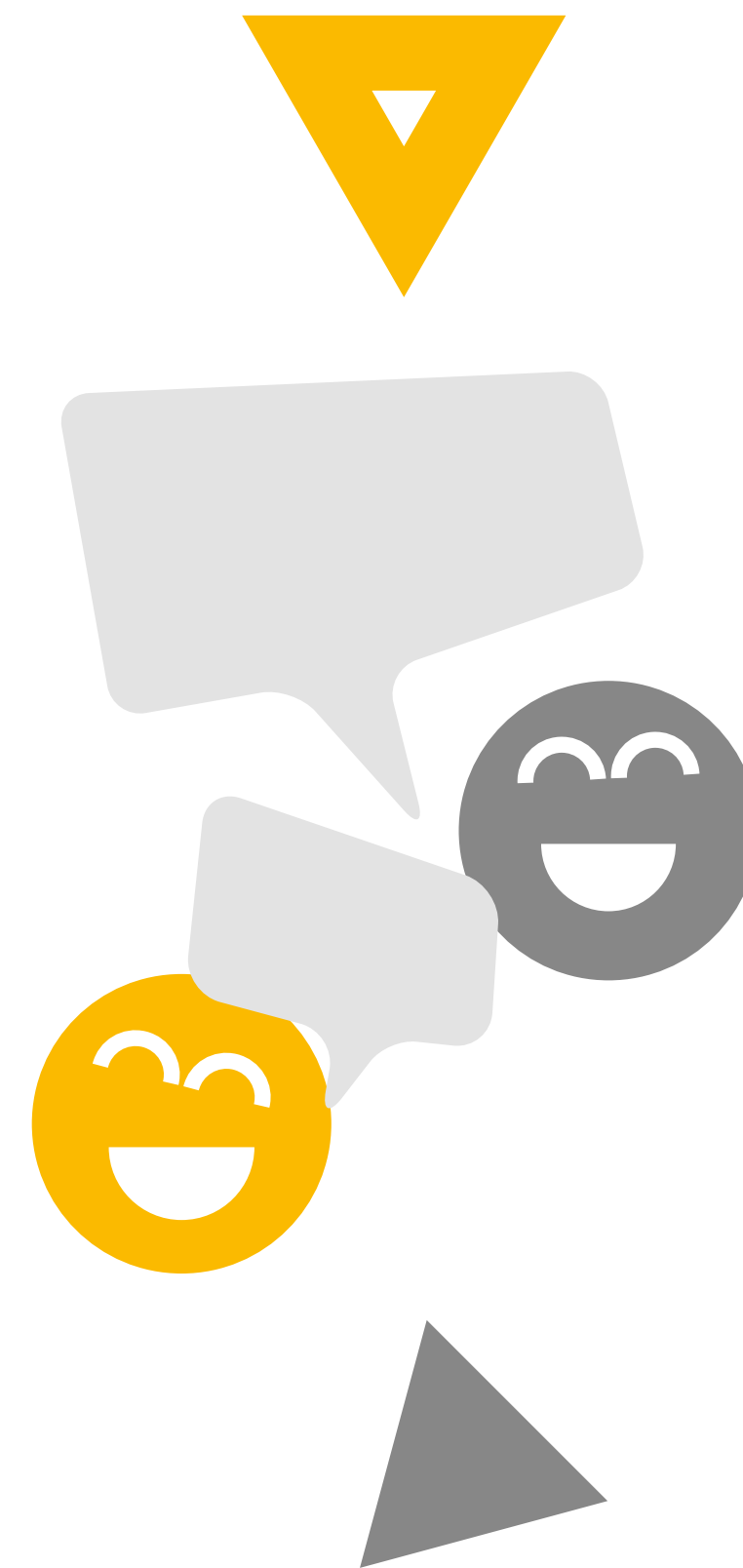
RL: Dwie ustawy z 2019 roku są bardzo ważne. Mam nadzieję, że przyczynią się do poprawy stanu dostępności polskiej kultury i sztuki. Nie zapominajmy też o ustawie o języku migowym i alternatywnych środkach komunikowania się z 2011 roku. Wydaje mi się, że w tzw. kulturze przeszła bez większego echa. A jest bardzo ważna. To, co kluczowe dla nas, to konieczność gotowości na komunikowanie się z widzami czy gośćmi w takiej formie, w jakiej oni sobie tego życzą, jakiej potrzebują.

AŻ: Pamiętam poruszenie wśród Głuchych. Pierwszy dokument prawny, w którym pojawia się język migowy. I wielkie nadzieje, że będzie lepiej, że dostęp do informacji zostanie zapewniony. I faktycznie w niektórych miastach, instytucjach dzieje się dobrze. Są miejsca, w których oferuje się usługę tłumacza on-line, w innych do wydarzeń zapewnia się tłumaczenie na język migowy, wreszcie w kilku, zatrudniają się osoby, które komunikują się w języku migowym i są pracownikami instytucji kultury. W Zachęcie - Narodowej Galerii Sztuki, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Muzeum Emigracji w Gdyni, Muzeum Narodowym w Warszawie i Muzeum Śląskim w Katowicach pracują lub

współpracują z nimi Głusi, którzy tworzą ofertę edukacyjną, prowadzą w języku migowym, zdobywają tym samym dla tych podmiotów nową publiczność. Życzyłabym sobie więcej takich miejsc, w których jest taka otwartość. Wynik jest tylko jeden, wszyscy zyskują.

RL: Pamiętajmy też o pięknej formie komunikowania się, o języku prostym. To sposób formułowania wypowiedzi dostosowany do potrzeb odbiorcy. Nastawiony na niego, na przekazanie wiedzy czy informacji, które potem łatwo jest zastosować. To wreszcie troska o odbiorcę. I tu dochodzimy do ważnego pytania, które chętnie Tobie zadam. Komu potrzebna jest dostępność?

AŻ: To nie będzie odkrywcze. Dostępności potrzebujemy wszyscy. Zobrazuję to. Jestem osobą tzw. pełnosprawną i jestem mamą. Jeszcze kilka lat temu, za każdym razem, gdy chodziłam z wózkiem doceniałam możliwość wejścia do kawiarni, sklepu z poziomu ulicy, skorzystania z windy, równego chodnika albo obniżonych krawężników. Dziś jestem fanką napisów do wszelkich multimediiów. Wieczorem, gdy jestem zmęczona i pragnę ciszy, dzięki napisom mam nadal dostęp do treści filmów i innych multimediiów. Gdy nie ma napisów nie oglądam materiału i już do niego nie wracam. Ponadto, statystyki i badania wskazują, że przy obecnym hałasie, stylu życia, nasz słuch i wzrok się pogarszają. Kto wie, czy za lat parę, paręnaście będziemy potrzebować rozwiązań dostępnościowych. Powtórzę się. Już teraz wszyscy zyskujemy na dostępności. W przypadku dostępności stron internetowych szczególnie.

Dlaczego? Każda i każdy z nas zaczyna swoją przygodę z instytucją, miejscem, tekstami od jej strony internetowej. Jeśli Twoja strona internetowa jest dostępna, zgodna ze standardem WCAG 2.1, masz szansę dotrzeć z ofertą, produktem, usługą do szerokiej publiczności. Dostępność się opłaca. Warto widzieć w niej potencjał do rozwoju.

RL: Pełna zgoda! Od niemal 10 lat pracuję z instytucjami kultury. Dzięki temu doskonale wiem, że wymóg dostępności bardzo się nam przyda. Każde działanie, narzędzie i usługa związana z zapewnieniem dostępności wymusza refleksję nad programem, projektem, warsztatem, którego dotyczy.

Nawet tekst alternatywny! Jakie to jest piękne, że trzeba go pisać! Wszystko, co zamieszczamy na facebooku czy stronie internetowej powinno być opatrzone tekstem alternatywnym. Niezależnie od tego, czy przyjmujemy, że ma mieć 145 czy 250 znaków (ze spacjami) - trzeba się teraz zastanowić - co tak naprawdę zawiera ten materiał, po co ja go wrzucam, co jego zamieszczenie da moim odbiorcom, czy muszę go zamieszczać itp.

Sama konieczność dodawania opisów alternatywnych wytrąciła dział PR z pewnego letargu i nadpodaży treści graficznych.

Czas na najważniejsze pytanie? Jak zacząć udostępniać swoje wydarzenie? Jaki powinien być pierwszy krok?

AŻ: Na początku warto zadbać o wiedzę i partnerów. Warto rozejrzeć się wkoło, przeszukać Internet, "zaczerpnąć języka" od samych osób z niepełnosprawnością oraz od tych, którzy swoją przygodę z dostępnością zaczęli wcześniej. To, co jest jednym z najczęściej popełnianych błędów to "wyważanie otwartych drzwi". I żeby to zostało dobrze zrozumiane. Nie chodzi mi o to, by kopiować działania, by nie szukać nowych rozwiązań. Nie. Chodzi o to, by uczyć się na błędach innych, słuchać ich i dzięki temu zaoszczędzić czas, i, co ważne, pieniądze, które najczęściej są publiczne. Jest wiele organizacji pozarządowych, wielu niezależnych ekspertów, instytucji, a w nich fenomenalnych zespołów edukacyjnych czy programowych w naszym kraju, którzy mają bogate doświadczenie i chętnie dzielą się wiedzą. Są też koordynatorzy ds. dostępności, niektórzy - czy niektóre, bo to wybitnie "kobięcy" zawód - z wieloletnim doświadczeniem. Niektórzy oferują bezpłatne webinary, szkolenia, spotkania oraz wizyty studyjne. Inni wydają publikacje, które również mogą być cennym źródłem informacji. Warto uczyć się od innych, budować sojusze i działać razem. Szczególnie wtedy, gdy nie mamy w swoich budżetach środków na działania albo nie udaje się nam pozyskać funduszy.

RL: Pierwszym krokiem może być poszukiwanie lokalnych liderów i liderki działań dostępnościowych. To mogą być osoby niekoniecznie związane z kulturą, ale aktywne na polu społecznym, pozarządowym czy w systemie edukacji.

Warto sprawdzić gminny wykaz organizacji pozarządowych. W większości z nich znajdziemy mnóstwo organizacji, które na różnym polu i w różny sposób wspierają środowiska osób z niepełnosprawnościami. Drugi krok to może być szukanie szkół czy ośrodków szkolnych dla dzieci i młodzieży o szczególnych potrzebach. To łatwa droga znalezienia grupy docelowej.

Siłą rzeczy trzeba też odwiedzić lokalny urząd. Sprawdzić czy gmina ma pełnomocnika ds. osób z niepełnosprawnościami. Warto udać się do urzędów, które zajmują się polityką społeczną. Co więcej, zgodnie z postanowieniami ustaw - każda jednostka samorządu terytorialnego powinna mieć funkcję koordynatora ds. dostępności. Poza instytucjami też dość łatwo jest znaleźć doświadczony osoby - można wykorzystać do tego media społecznościowe. Warto sprawdzić hasztagi na instagramie czy grupy na facebooku zawierające sformułowania pokroju "Głuchy Lublin", "Niewidomi w Lubelskim" itp.

Jeśli wiemy już co nieco o dostępności, już z kim będziemy pracować, to następny krok to...

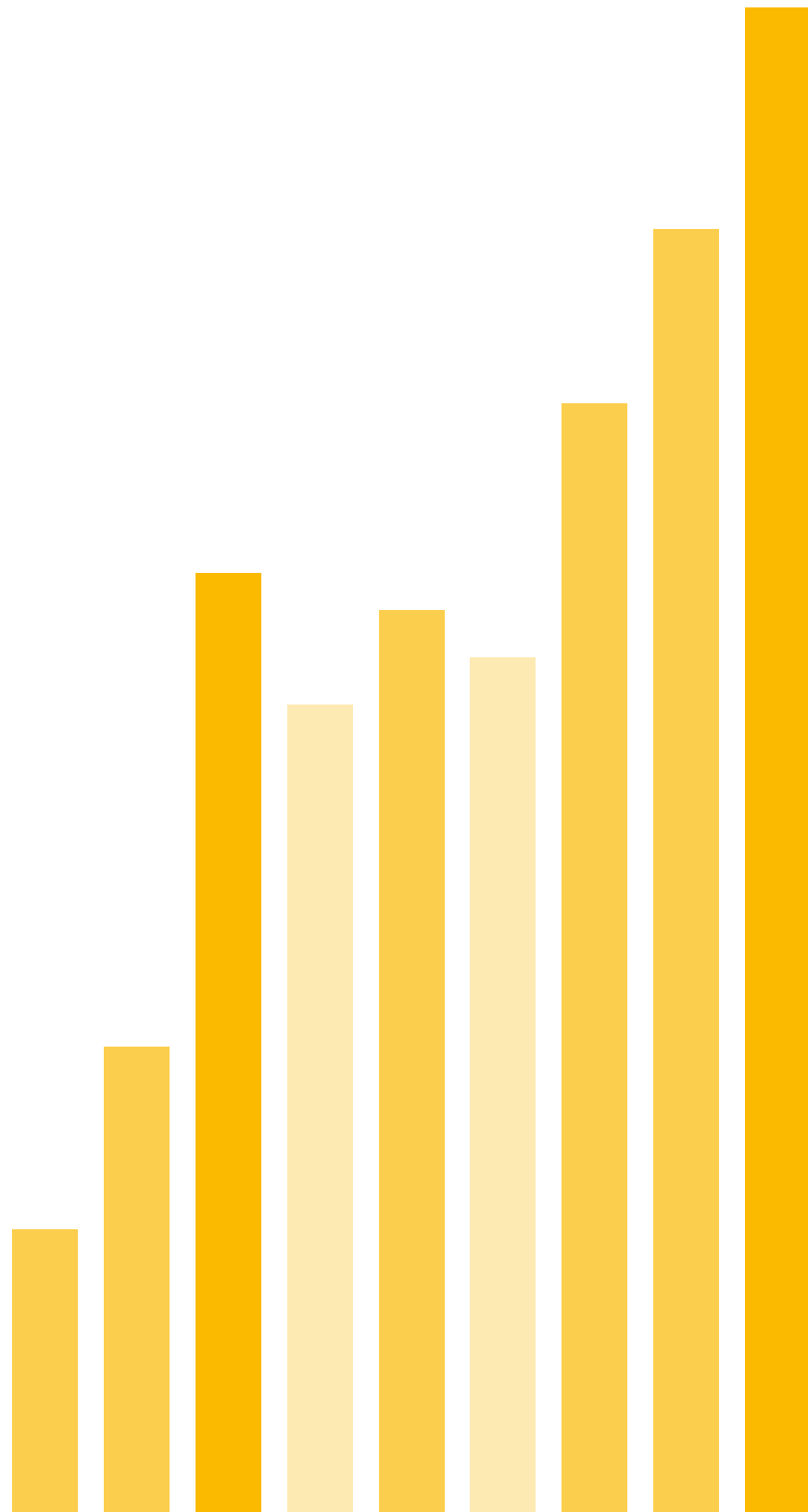
AŻ: Diagnoza. Sprawdzenie tego, co mamy: miejsca, materiałów, programu, zasobów. Diagnoza jest szalenie ważnym etapem. Powinna poprzedzać decyzję o tym, co organizujemy, dla kogo i w jakim miejscu. Wyjaśnię to na przykładzie. Załóżmy, że masz wiedzę, zdobyłeś partnerów. Teraz przed tobą czas na decyzję o tym, kogo i na co zaprosisz. To etap włączenia w proces osób, dla

których chcemy działać. Etap konsultacji. Diagnozujemy przestrzeń. Zapraszamy osoby z niepełnosprawnością do miejsca wydarzenia albo prosimy specjalistów, którzy mogą wykonać dla nas audyt, by sprawdzili dostępność miejsca. Jeśli wiemy już gdzie możemy zrealizować działanie, następnym krokiem jest przeanalizowanie naszego pomysłu, naszej oferty. Omawiamy z grupą docelową to, co chcemy zrobić i weryfikujemy czy będzie to interesujące i co możemy zrobić z tym, by było dostępne. Dobrze mieć ramowy scenariusz zajęć oraz spis materiałów, które podczas działania mogą się pojawić. Weryfikujemy czy w żadnych punkcie nie wykluczamy naszego odbiorcy. Jeśli mamy pewność, że wszystko zanalizowaliśmy, przychodzi czas na wykonanie lub zlecenie usług dostępnościowych.

RL: Ok, wiem z kim i w oparciu, o co mam pracować. Teraz powinienem audytować swoją sytuację. Mogę to zrobić w oparciu o pozyskaną wiedzę i doświadczenie zewnętrznych ekspertów, a przede wszystkim podczas rozmów z osobami z niepełnosprawnościami i ich otoczeniem. Taki prosty audyt może zawierać porządkowanie usług i narzędzi na cztery kategorie:

- 1. Mam w swoich zasobach.**
- 2. Mają to moi partnerzy.**
- 3. Nie mam, ale łatwo to dostanę (bo nie potrzebuję budżetu, bo mam takie umiejętności, bo jest to tanie itp.)**
- 4. Nie mam tego, ale zaplanuję sposób tego pozyskania (bo potrzebuję innych zasobów finansowych, kadrowych, czasowych itp.).**

AŻ: Wiemy już dużo. Znamy nasze zasoby. Mamy konkretny plan działania i zapewnioną dostępność miejsca i oferty. Żeby nasza praca nie poszła na marne, teraz należy skupić się na promocji. Nie możemy tego etapu pominąć lub zlekceważyć. To, o co trzeba zadbać, to dostępna komunikacja i czas. Dostępna komunikacja to taka, która zakłada przygotowanie komunikatów we właściwy sposób, np. prostym językiem, w języku migowym, łatwym tekście, z audiodeskrypcją/tekstem alternatywnym, z napisami. I wreszcie przygotowana na tyle wcześnie, by dotrzeć do potencjalnego odbiorcy.

Przykład. Projektując wydarzenie dostępne dla osób Głuchych, warto przygotować zaproszenie w języku migowym, opublikować zaproszenie w mediach społecznościowych (np. w grupach) i zrobić to przynajmniej 14 dni przed wydarzeniem.

Pamiętajmy, że osoby z niepełnosprawnościami mogą potrzebować więcej czasu na zaplanowanie wyjścia z domu, choćby z powodu konieczności zorganizowania sobie asystenta. Zbyt późne poinformowanie o wydarzeniu może powodować brak publiczności. Za tym idzie ryzyko nieosiągnięcia wskaźników i nierozliczenia dotacji.

Przypominam, że możemy zadbać o promocję już na etapie poszukiwania partnerów. Warto zawsze zapytać kiedy, w jakie dni, o jakiej porze najlepiej zorganizować wydarzenie. Zyskujemy pewność, że zrobiliśmy maksymalnie dużo, by zachęcić naszych odbiorców, by przyszli na wydarzenie.

Ostatnią rzeczą, którą chcę podkreślić jest to, że nie miejmy wyrzutów o to, że ludzie nie przychodzą. I nie rezygnujemy z działań. Każdy z nas ma wybór i samodzielnie podejmuje decyzje, czy przyjdzie na wydarzenie czy akurat dziś nie. Działajmy konsekwentnie i twórzmy okazję do tego, by nasz widz obudził w sobie ciekawość, odwagę i chęć, by wyjść z domu.

RL: Porozmawiajmy chwilę o tym, jak wspierać osoby o szczególnych potrzebach, kiedy już pojawią się na naszym wydarzeniu. Pamiętam ze szkoleń Fundacji Kultury bez Barier piękne zdanie, które staram się nieść dalej w świat: "najlepsze narzędzie dostępnościowe to człowiek". Zatem najpiękniejsze wsparcie to asystentura. Ta może się realizować na kilka sposobów. Najczęściej to zewnątrzni wykonawcy. Asystenci i asystentki wspierają osoby z niepełnosprawnościami na zlecenie instytucji lub publiczności. W drugim przypadku współpraca może mieć charakter stały lub doraźny.

Niezależnie od tego, jak wygląda relacja osoby z niepełnosprawnością i jej asystentem, należy pamiętać, że to osoba z niepełnosprawnością jest naszym docelowym uczestnikiem/uczestniczką zajęć – wszelkie pytania, prośby itp. powinny być kierowane bezpośrednio do niej.

Ważne dla mnie jest też to, że przeszkolony, empatyczny zespół powinien czuć się komfortowo i naturalnie podczas kontaktu z osobami z niepełnosprawnościami.

AŻ: Powiedziałeś już wszystko. Dodam, że mając przeszkolony zespół/asystentów nie musimy ponosić kosztów zlecenia audiodeskrypcji na zewnątrz. Możemy opisywać na żywo podczas warsztatów, konferencji, oprowadzania to, co widzimy. Powiem więcej. Wiele osób z niepełnosprawnością wzroku woli audiodeskrypcję na żywo od nagranej i odtwarzanej podczas oprowadzania. Wówczas zanurzają się w opisie, mogą dopytać prowadzącego o to, co nie jest jasne, zrozumiałe, gdzie się gubią. Jednak nie oznacza to, że nie warto nagrywać audiodeskrypcji w ogóle. Przeciwnie. Warto nagrywać opisy zwłaszcza wtedy, gdy mamy szansę umieścić pliki na dostępnej stronie internetowej. Dzięki takiemu rozwiązaniu docieramy z dostępnością poza miejsce działania i do tych osób, które mogą mieć trudności z wyjściem domu.

Jesteśmy cały czas w temacie usług. Należy więc powiedzieć o współpracy z tłumaczami polskiego języka migowego. Tłumaczenie na PJM jest usługą, która jest konieczna, gdy chcemy zaprosić na nasze wydarzenie osoby Głuche, dla których język ten albo jedynym, albo pierwszym (obok języka polskiego, który mogą znać na różnym poziomie).

Tutaj też powinniśmy podjąć wysiłek i dotrzeć do właściwego tłumacza, który ma szacunek i uznanie wśród samych Głuchych. Warto na etapie szukania partnerów wśród Głuchych i organizacji pozarządowych spytać o zaufanych tłumaczy i odpowiednio wcześniej (niestety nie ma ich zbyt wielu w kraju) zarezerwować ich na wydarzenie.

RL: Kluczowe jest również szkolenie obsługi instytucji (mającej kontakt z odbiorcami) w zakresie podstawowych zwrotów w języku migowym (powitanie, udzielenie informacji o bilecie, wskazanie toalety, udzielenie informacji o braku/obecności tłumacza) oraz uwrażliwienie zespołu na różne sytuacje utrudniające komunikację, np. osobie kupującej bilet.

Warto pamiętać, że podczas kontaktu z osobą niesłyszącą można prosić o zapisanie komunikatów na kartce lub posługiwać się wsparciem aplikacji w telefonie (zamiana mowy w tekst). Takie zachowanie nie jest negatywnie odbierane przez środowisko Głuchych, ale nie będzie komfortowe w użyciu podczas np. godzinnego warsztatu.

AŻ: Dobrym rozwiązaniem dla osób słabosłyszących i używających aparatów słuchowych są systemy wspierające słyszenie, jak pętla indukcyjna. Tutaj jednak zastosujemy tę usługę tylko wtedy, gdy będzie zapewnione nagłośnienie i gdy osoby korzystające z aparatów będą miały włączoną cewkę indukcyjną. Więcej o tym rozwiązaniu można się dowiedzieć w naszym projekcie tumozesz.pl

RL: Istotna jest elastyczność zespołu, gotowość przemodelowania swoich utartych schematów, zachowań. Ważna jest też chęć i umiejętność prowadzenia rozmów z nauczycielami wspierającymi, opiekunami grup, pedagogami itd. Każda z grup osób z niepełnosprawnościami to zróżnicowana społeczność. Tworzący je ludzie mają różne umiejętności, możliwości

i kompetencje. Dlatego warto pytać ich samych oraz ich środowiska wsparcia o to, co wspólnie, z nami chcą robić podczas naszego projektu, naszego spotkania. Podobnie, warto diagnozować zakres wsparcia.

Podstawą nawiązywania współpracy ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, np. podczas rekrutacji uczestników projektu, jest zdiagnozowanie ich potrzeb. W formularzu rekrutacyjnym powinny pojawić się dwa pytania:

- 1. Czy w grupie są osoby o szczególnych potrzebach?**
- 2. W jaki sposób możemy wesprzeć Waszą/Twoją obecność i udział w projekcie.**

W tle tych dwóch pytań jest obiektywny opis dostępności architektury budynku, gdzie odbywa się spotkanie oraz informacja o tym, czy i jakie usługi dostępnościowe może zapewnić organizator wydarzenia.

AŻ: Pełna zgoda. Od zawsze powtarzamy w Fundacji, że dostępność to proces. Należy być uważnym i zaangażowanym na każdym etapie. Najgorzej jest działać również przeciwko zasadzie “Nic o nas bez nas”, czyli wtedy gdy osoby pełnosprawne decydują z góry o potrzebach osób z niepełnosprawnościami. Rozwiązaniami pozytywnymi są: włączanie w działania, zatrudnianie osób z niepełnosprawnością, konsultacje rozwiązań i to, co chcę podkreślić, wynagradzanie za współpracę. Najgorszym złem, moim zdaniem, w zakresie dostępności, jest przekonanie,

że osoby z niepełnosprawnościami powinny/mogą pracować za darmo, bo dostępność jest w ich interesie. Nie praktykujemy takich zachowań.

RL: Ciekawe spostrzeżenie. Nie ma złotej drogi budowania dostępności. Ustawy czy standardy gminne mówią nam, jak przygotowywać się do wizyt różnych grup osób z niepełnosprawnościami. Niemniej, kluczowe jest sprawdzenie tego, jakie grupy są w mojej lokalnej społeczności. I dalej - jakie z nich są aktywne, z kim będzie mi najłatwiej nawiązać dialog i współpracę.

AŻ: Warto wypracować własny model wdrażania dostępności. Najlepiej zrobić to, tak jak wspominałeś, w ścisłej współpracy z lokalną społecznością. Przy takim założeniu mamy szansę maksymalnie racjonalnie zaplanować dostępność i odpowiedzieć na konkretne potrzeby. Przed jedną rzeczą jednak przestrzegam. To, że dziś nie mamy osób z niepełnosprawnością w naszym otoczeniu nie oznacza, że nie musimy wdrażać dostępności. Przeciwnie. Powinniśmy projektować tak, by jak najwięcej osób mogło wziąć udział w wydarzeniach, które oferujemy.

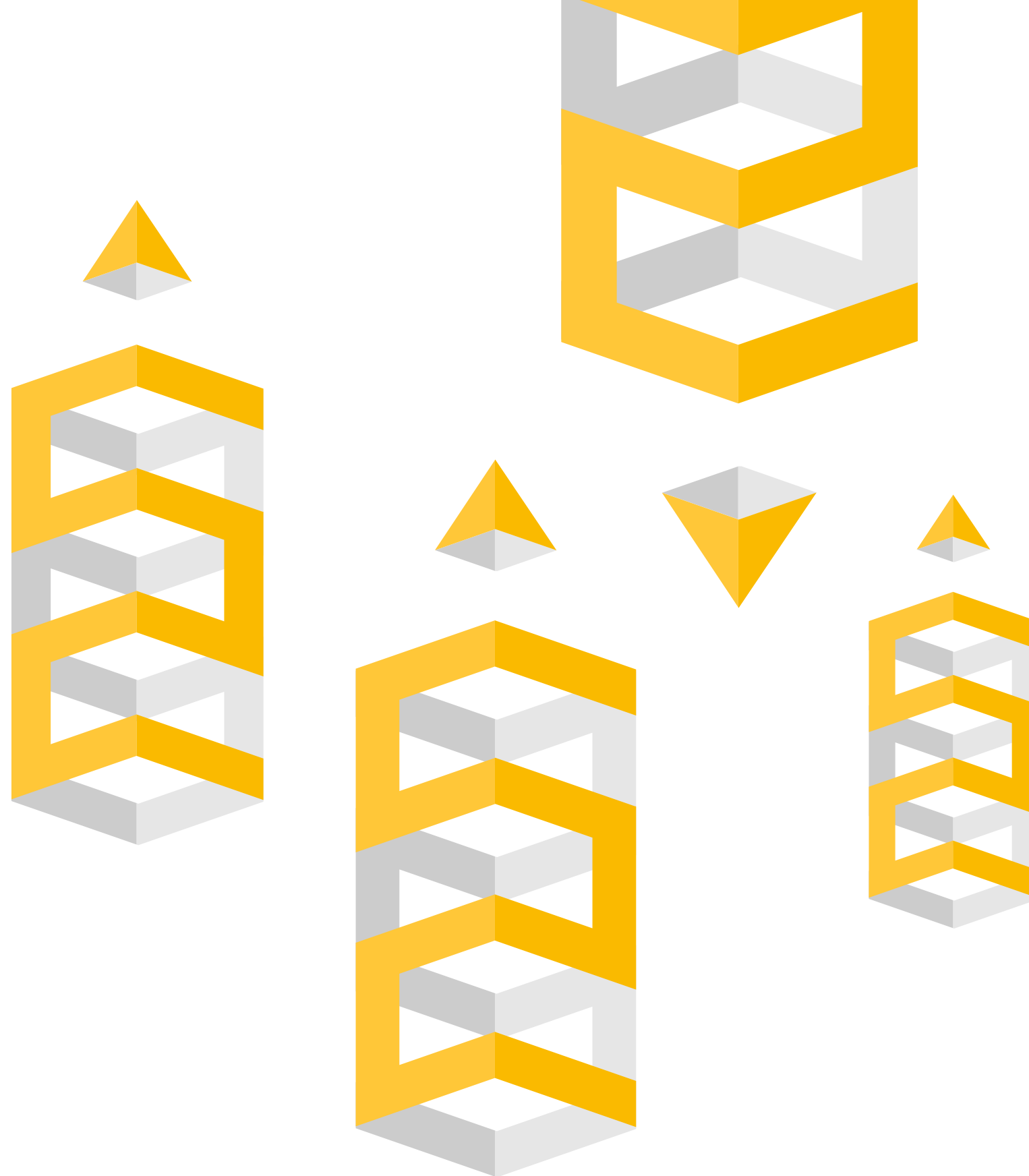
Podsumowując, mam wrażenie, że tym, co to przebija się w naszej rozmowie są uważność, wrażliwość i szczerść ludzi, którzy projektują wydarzenia. Na koniec, Rafał, to ja mam pytanie do Ciebie, praktyka, pracownika instytucji. Jakie Ty widzisz wyzwania w udostępnianiu kultury?

RL: Największym wyzwaniem – właśnie z perspektywy praktyka – jest elastyczność instytucji, tj. odpowiadanie na potrzeby różnych grup osób o różnych możliwościach wymaga czujności i gotowości do zmian, zwłaszcza że każdy może potrzebować innego wsparcia.

Wisienką na torcie jest kreowanie przestrzeni do samorzecznictwa – budowanie płaszczyzny porozumienia między instytucją a osobami z niepełnosprawnościami oraz między różnymi grupami odbiorców. Pomogą w tym informacje, które z Anią zamieścimy w publikacji po naszej rozmowie.

Anno, bardzo Ci dziękuję!

AŻ: To ja dziękuję Tobie za zaproszenie i zaufanie.

OD CZEGO ZACZAĆ ?

Co wesprze refleksję
nad dostępnością
wydarzenia/projektu:

- przeanalizowanie realizowanych już projektów i działań, sprawdzenie kto w nich uczestniczy, czy wśród publiczności są osoby o szczególnych potrzebach (co jest realizowane, jaką ma to frekwencje, jakie są tego przyczyny i skutki);
- sprawdzenie dostępności architektonicznej: przygotowanie opisu budynku/konkretnej sali gdzie realizowane są działania.
- wyznaczenie osoby pełniącej funkcję koordynatora/lidera ds. dostępności - osoby kontaktowej dla osób ze szczególnymi potrzebami (ta osoba zbiera informacje dot. projektu, jego dostępności, wspiera obecność osób ze szczególnymi potrzebami)
- szkolenia i spotkania dla pracowników/pracowniczek lub sieci wolontariuszy, np. z zakresu asystentury dla osób o szczególnych potrzebach.
- przygotowanie dostępnych komunikatów o wydarzeniach/projekcie: z zastosowaniem języka prostego, przy wykorzystaniu tekstów alternatywnych do grafik i multimediiów oraz zapewnieniu napisów do materiałów wideo.
- nawiązanie współpracy ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia, wsparcie lokalnych liderów i liderek;
- diagnoza potrzeb odbiorców/odbiorczyń (przy zaangażowaniu ich środowiska wsparcia)
- weryfikacja wspólnie z osobami ze szczególnymi potrzebami ferty/scenariusza zajęć i materiałów

0 CZYM WARTO PAMIĘTAĆ ?

lista kontrolna dostępnego wydarzenia

miejsce

dostępne architektonicznie i komunikacyjnie.

promocja

strona internetowa zgodna z WCAG 2.1, informacja w prostym języku o dostępności instytucji/ miejsca i wydarzenia, napisy w multimediami; zaproszenie w polskim języku migowym; łatwy tekst

rezerwacja / bilety

elektroniczny formularz zgłoszeniowy zgodny z WCAG 2.1, alternatywne formy kontaktu: e-mail, tel/SMS

w kasie

wideotłumacz języka migowego przez internet, system wspierający słyszenie, np. pętla indukcyjna.

dla osób z niepełnosprawnością ruchową

asystent, możliwość podjechania wózkiem do stołu;

dla osób g/Głuchych

odpowiedni układ stołów, najlepiej w półokręgu, dobre oświetlenie, małe grupy, tłumaczenie na polski język migowy;

dla osób słabosłyszących

dobra akustyka (nieskrzypiąca podłoga), dobra widoczność prowadzącego do komfortowego odczytywania mowy w ust, przenośne pętle indukcyjne;

dla osób z niepełnosprawnością wzroku

asystent, materiały pomocnicze/dotykowe (mogą być przygotowane samodzielnie przez zespół instytucji, przy wykorzystaniu powszechnie dostępnych materiałów plastycznych), audiodeskrypcja (czytana na żywo lub nagrana), druk powiększony (polecamy czcionkę o wielkości przynajmniej 14 pktów), wysoki kontrast;

dla osób w spektrum autyzmu

lub z niepełnosprawnością intelektualną

najmniej popularne godzin jako czas wybrany na dedykowane im zajęcia, przed-przewodnik (omawiający zasady, algorytm wizyty), oznaczenie pomieszczeń piktogramami z podpisami, łatwy tekst (dot. budynku, warsztatów, omawianych obiektów), formularz - pytanie o potrzeby (głównie komunikacyjne i możliwości uczenia się, przyswajania informacji), małe grupy (i współpraca zespołu edukatorów), dopasowany czas trwania warsztatu, multisensoryczne materiały dydaktyczne, asystenci i nauczyciele wspierający; możliwość wypożyczenia słuchawek wygłuszających, miejsce czy przestrzeń do wyciszenia.

GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI ?

I. Instytucje, organizacje dotujące działania związane z dostępnością kultury

- Narodowe Centrum Kultury i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego: konkursy i granty ministerialne, zwłaszcza Kultura Dostępna oraz Infrastruktura Domów Kultury, niemniej, obecnie każdy wniosek zawierać musi elementy związane z dostępnością.
- gminne/miejskie oraz wojewódzkie dotacje związane z dostępnością.
- konkursy dot. innowacji społecznych, tzw. inkubatory innowacji lub inkubatory dostępności: często oferują możliwość zdobycia środków bez konieczności inwestowania tzw. wkładu własnego.
- konkursy, programy finansowe organizacji pozarządowych, np. Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego www.frsti.org.pl.

II. Webinaria, grupy w mediach społecznościowych, sieci zawodowe:

- Małopolski Instytut Kultury Małopolska. Kultura wrażliwa: kulturawrazliwa.pl
- Narodowe Centrum Kultury, Dostosowanie instytucji kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami: [NCK w serwisie YouTube](#)
- Fundacja Kultury bez Barier: kulturabezbarier.org/publikacje/
- Warszawska Akademia Dostępności, cykl webinarów: [WAD - webinaria w YouTube](#)
- Sieć Liderów i Lidererek Dostępności: [profil na Facebooku](#)
- Forum Koordynatorów i Koordynatorek Dostępności: [profil na Facebooku](#)
- Dostępność. Dzielimy się wiedzą: [profil na Facebooku](#)
- Praktycy kultury: [profil na Facebooku](#)

III. Bibliografia

AKTY PRAWNE I PRZEPISY

- Rezolucja ONZ nr 61/06 z dnia 13 grudnia 2006: Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 1994 r. Nr 89, poz. 414).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2003 r. Nr 33, poz. 270).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1243).
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 848).
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2019 r. poz.1696).

STANDARDY GMINNE

(WYBÓR, CHRONOLOGICZNIE WEDŁUG DATY PUBLIKACJI)

- Standardy dostępności dla miasta Gdyni, Gdynia 2013, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 20.07.2020].
- Standardy dostępności dla Miasta Stołecznego Warszawy, Warszawa 2017, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
- Łódzki Standard Dostępności, Łódź 2017, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
- Standardy dostępności dla Miasta Poznania, Poznań 2018, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
- Wrocławskie standardy dostępności przestrzeni miejskich, Wrocław 2019, dostęp online: <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/wroclawskie-standardy-dostepnosci> [dostęp: 10.11.2020].

NORMY

Europejskie standardy tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (polskie tłumaczenie), Warszawa 2010, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].

LITERATURA PRZEDMIOTU

- ABC Gość niepełnosprawny w muzeum, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ), Warszawa 2013, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - ABC Gość niepełnosprawny w muzeum, cz. 2, NIMOZ, Warszawa 2015, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Atlas dla kultury. Jak udostępnić wydarzenia kulturalne osobom z niepełnosprawnościami?, red. A. Misiewicz, P. Skorupska, Stowarzyszenie Edukacyjne MCA, Poznań 2019.
 - Audiodeskrypcja – zasady tworzenia, Fundacja Kultury bez Barrier, Warszawa 2012, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Błaszak M., Przybylski Ł., Rzeczy są dla ludzi. Niepełnosprawność i idea uniwersalnego projektowania, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010.
 - Budny J., Dostosowanie budynków użyteczności publicznej – teoria i narzędzia, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2009, s. 17-30.
 - Giełda M., Pojęcie niepełnosprawności, [w:] Prawno-administracyjne aspekty sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, red. M. Giełda, R. Raszewska-Skałicka, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.
 - Jak udostępnić kulturę osobom z niepełnosprawnościami? - najczęściej zadawane pytania, Fundacja Kultury bez Barrier, Warszawa 2018, dostęp online: <http://kulturabezbarier.org/kultura-dostepna-faq,m,mg,20,264> [dostęp: 10.11.2020].
 - Kessler M., Mielczarek J., Prawa publiczne osób niepełnosprawnych, [w:] Prawno-administracyjne aspekty sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, red. M. Giełda, R. Raszewska-Skałicka, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015, s. 33-51.
 - Kowalski K., Włącznik. Projektowanie bez barier, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2018, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Kwiatkowski P. T., Nessel-Łukasik B., Seniorzy w Muzeum. Raport, NIMOZ, Warszawa 2019, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Osoby niepełnosprawne w 2018 roku. Informacja sygnałowa, broszura Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2019, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Projektowanie i adaptacja przestrzeni do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących, Polski Związek Niewidomych, Warszawa 2016.
 - Repozytorium cyfrowe narzędzi edukacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami, Fundacja Kultury bez Barrier, dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
 - Ślepowrońska O., Gość o specjalnych potrzebach edukacyjnych w przestrzeni muzeum, NIMOZ, Warszawa [bdw], dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
- Więckowski R., Sztuka prezentowania sztuki, Warszawa [bdw], dostęp online: [TUTAJ](#) [dostęp: 10.11.2020].
- Wysocki M., Dostępna przestrzeń publiczna, FIR, Kraków 2009.

Dodatkowo

- Reimann M., Nie przywitam się z państwem na ulicy. Szkice o doświadczeniu niepełnosprawności, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2019.
- Hołub J., Niegrzeczne. Historie dzieci z ADHD, autyzmem i zespołem Aspergera, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2020.
- tenże, Żeby umarło przede mną, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2019.

RAFAŁ LIS

Historyk sztuki, trener i społecznik. Specjalista ds. wolontariatu i koordynator ds. dostępności w Muzeum Emigracji w Gdyni. Aktywista na rzecz dostępnej kultury i sztuki. Jeden z pierwszych koordynatorów dostępności w Polsce. Wdrażał procesy związane z dostępnością w instytucjach kultury i instytucjach wsparcia biznesu. Dostępnościowe działania rozpoczął od współpracy ze środowiskiem Głuchych i słabosłyszących przy projektach dotyczących sztuki w przestrzeni publicznej.

Autor audiodeskrypcji dzieł sztuki i architektury, którego pasją jest audiodeskrypcja prowadzona na żywo. Współtwórca publikacji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia, w tym przewodników po instytucjach kultury oraz przestrzeniach publicznych. Edukator specjalizujący się we współpracy ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi lub kondycją ze spektrum autyzmu. Asystent osób z niepełnosprawnościami. Trener amatorskiej drużyny piłki dźwiękowej. Członek Sieci Liderów i Liderów Dostępności przy Fundacji Kultury bez Barrier. Laureat 1. Edycji Stypendium im. Bogny Olszewskiej. Współpracował między innymi z Europejską Fundacją Kultury Miejskiej, Galerią Labirynt w Lublinie, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, CSW Łaźnia w Gdańsku oraz Gdańskim Inkubatorem Przedsiębiorczości STARTER.

r.lis@muzuememigracji.pl

ANNA ŻÓRAWSKA

Prezesa i współtwórczyni Fundacji Kultury bez Barrier, ekspertka dostępnych wydarzeń; Od 2008 roku działa na rzecz udostępniania kultury osobom z różnymi niepełnosprawnościami, szczególnie wzroku i słuchu. Od stycznia 2011 roku koordynuje projekt pilotażowy „Kultura bez barier” dla Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy. Od 2011 roku prowadzi szkolenia z zakresu audiodeskrypcji oraz obsługi osób z niepełnosprawnością.

Autorka audiodeskrypcji do wielu tekstów kultury, m.in. filmów i spektakli teatralnych. Ekspertka w projekcie „Małopolska. Kultura Wrażliwa” Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego i Małopolskiego Instytutu Kultury, ekspertka w Zespole Sterującym do programu MKiDN Infrastruktura Domów Kultury na zaproszenie Narodowego Centrum Kultury, współautorka „Wytycznych ws. dostępności wydarzeń dla m.st. Warszawy”, członkini Rady Dostępności przy Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. Inicjatorka Kolektywu Otwartej Kultury. Pomysłodawczyni i założycielka Sieci Liderów i Liderów Dostępności, wspierającej koordynatorów i koordynatorki dostępności z całej Polski. Absolwentka XV edycji Szkoły Liderów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

ania@kulturabezbarier.org

WYDAWCA

SPOTKANIA
KULTUR

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

BARDZO
MŁODA KULTURA
woj. lubelskie

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021.

PATRONAT HONOROWY

Patronat Marszałka
Województwa Lubelskiego
Jarostawa Stawiarskiego